

SAKSBEHANDLER
Maria Samudrika Lytomt

VÅR REF.
25/04377-3

DERES REF.

VÅR DATO
06.01.2026

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Overføring av forvaltningsansvar for fredet eiendom knyttet til Forsvarets landsverneplan fra Riksantikvaren til fylkeskommunen

I 2020 overførte Riksantikvaren flere oppgaver til fylkeskommunene, bl.a. forvaltning av forskriftsfredete statlige eiendommer, med unntak av et mindre utvalg særlig viktig nasjonale bygninger og anlegg. Utvalget som Riksantikvaren beholdt forvaltningsansvaret for ble spesifisert i en egen liste, som er offentlig tilgjengelig på våre [nettsider](#).

Vi forbereder nå overføring av forvaltningsansvar for ytterligere 37 objekter fra anlegg på listen, fra Riksantikvaren til fylkeskommunen. De aktuelle anleggene er tilknyttet Forsvarets landsverneplan, der noen eies av Forsvarsbygg og andre er solgt eller er planlagt solgt ut av statlig eie. Se eget vedlegg med oversikt over kulturminnene som foreslås tatt ut av listen.

***Berørte parter gis en høringsfrist på 6 uker for å komme med innspill.
Eventuelle merknader sendes til RA-postmottak@ra.no innen 16. februar 2026.***

Om ansvarsfordelingen i kulturmiljøforvaltningen

Riksantikvaren er et direktorat underlagt Klima- og miljødepartementet. Riksantikvaren er den overordnede kulturmiljømyndigheten og ansvarlig for å sette i verk den nasjonale kulturmiljøpolitikken. Som hovedregel har fylkeskommunene forvaltningsansvaret for fredete kulturminner og at kulturminner ivaretas i arealplanleggingen. Riksantikvaren har forvaltningsansvaret og er dispensasjonsmyndighet for et utvalg kulturminner og kulturmiljøer oppført på [Riksantikvarens liste](#).

Forvaltningsansvaret er forankret i [Ansvarsforskriften](#). Denne bygger på et prinsipp om at førstelinjebehandling skal skje i fylkeskommunen og Sametinget. Det er imidlertid åpnet for unntak i forskriften § 2 (6) hvor forvaltningsansvaret kan legges til Riksantikvaren.

Riksantikvaren har selv myndighet til å fastsette hvilke kulturminner og kulturmiljøer som Riksantikvaren skal ha forvaltningsansvaret for, og har valgt å benytte seg av unntaket i forskriften for et utvalg nasjonale bygninger og anlegg. Utvalget er spesifisert i Riksantikvarens liste. Hensikten med å beholde forvaltningsansvaret for utvalgte bygninger og anlegg er både å sikre konstitusjonelle hensyn så som sikkerhet og statlig forvaltningsnivå. Videre er listen et virkemiddel for å opprettholde Riksantikvarens kompetanse på dispensasjonspraksis for en variert kategori av kulturmiljø, jf. vår ekspert- og myndighetsrolle.

Status for Riksantikvarens liste

Den største andelen av forskriftfredete kulturmiljø på Riksantikvarens liste er knyttet til Landsverneplanen til Forsvaret, dvs. eiendom som eies og forvaltes av Forsvarsbygg. Flere av disse er nasjonale festningsverk, og Riksantikvaren har i dag forvaltningsansvaret for 9 av 14 nasjonale festningsverk. De fleste anleggene er besøksanlegg, med ulike funksjoner som hotell, museum og kulturarenaer, mens enkelte av festningsverkene eller deler av disse har operative militære funksjoner.

Samtidig er flere eiendommer solgt ut av Forsvarets eie etter at forskriftsfredningen ble vedtatt i 2004. Noe er solgt til andre offentlige instanser som fylkeskommuner og kommuner, men en god del er også solgt til private enkeltpersoner, selskaper og stiftelser. Av de 37 aktuelle bygningene og anleggene er 10 solgt og 25 er planlagt solgt. Samtlige av bygningene og anleggene som er planlagt solgt, er eiendommer innenfor Fredrikstad festning som inngår i Gamlebyen i Fredrikstad.

Endring av listen

Riksantikvaren, fylkeskommunen og Sametinget kan foreslå endringer i listen. Dette gjelder både å ta ut, og å legge til kulturminner. Det er nedfelt en egen prosedyre for eventuelle endringer av Riksantikvarens liste. I henhold til prosedyren skal Riksantikvaren legger fram forslag om endringer i listen for berørte eiere, kommuner og fylkeskommuner, før Riksantikvaren treffer sin beslutning. Det samme gjelder Sametinget, forvaltningsmuseene og NIKU der forslaget berører deres interesser.

Forslag om endring i listen skal begrunnes ut fra kriteriene i ansvarsforskriften § 2 (6). Dersom endring i listen er tenkt for en begrenset periode skal dette begrunnes. Det er en forutsetning at kulturminnet eller kulturmiljøet som foreslås lagt til eller tatt ut ikke omfattes av en pågående sak. Det er presisert i prosedyren for endringer av Riksantikvarens liste at ikke flere kulturminner enn nødvendig skal stå på Riksantikvarens liste, og at listen skal bli kortere over tid.

Riksantikvarens beslutning om hvilke kulturminner og kulturmiljøer som skal stå på listen, treffes av Riksantikvaren og er ikke et enkeltvedtak som kan påklages.

Begrunnelse for overføring av forvaltningsansvar

Riksantikvaren foreslår nå overføring av forvaltningsansvar for 37 objekter fra ulike anlegg på listen. Anleggene overføres fra Riksantikvaren til fem berørte fylkeskommuner, herunder Østfold, Vestfold, Trøndelag, Buskerud og Oslo.

Nytt eierskap og nye funksjoner fører til andre behov og tiltak enn da eiendommen var del av Forsvarets virksomhet. Dette er tiltak som normalt vil kreve dispensasjon fra fredningen og som derfor forelegges kulturmiljøforvaltningen for vurdering. Objektene Riksantikvaren vurderer å overføre forvaltningsansvaret for krever ikke særskilt kompetanse å forvalte, utover den kompetansen som fylkeskommunene allerede besitter. Fylkeskommunene har siden regionreformene hatt forvaltningsansvar for tilsvarende anlegg som også er forskriftsfredet som del av Forsvarets landsverneplan. Det er heller ikke lenger er særlig behov for å ivareta konstitusjonelle eller andre statlige hensyn ved objektene som nå foreslås tatt ut fra listen.

Overføring av forvaltningsansvaret fra Riksantikvaren til fylkeskommunene vil ha liten praktisk betydning for eierne, men kan få positive konsekvenser ved at myndigheten ligger nærmere og i større grad kan ses i sammenheng med den regionale samfunnsutviklingen. Fredningen ligger fast og videre forvaltning skjer på samme grunnlag som da forvaltningsansvaret lå hos Riksantikvaren, altså ut fra fredningens formål, omfang og bestemmelser. Riksantikvaren vil være klageinstans for dispensasjonsvedtak som fattes av fylkeskommunen.

Pågående saker

I henhold til prosedyren er det en forutsetning at kulturminnet eller kulturmiljøet som foreslås lagt til eller tatt ut av listen ikke omfattes av en pågående sak. For 5 av bygningene som foreslås tatt ut av listen, pågår det imidlertid saker. På bakgrunn av sakenes art og fremdriftsplan ser Riksantikvaren det likevel som hensiktsmessig å overføre forvaltningsansvaret, slik at fylkeskommunen har anledning til å påvirke i den videre prosessen før fullføring. Riksantikvaren vil tilgjengeliggjøre sakshistorikk og annet relevant arkivmateriale, og følge opp med individuelle møter der det er behov for kompetanseoverføring.

Prosess for overføring av forvaltningsansvar

Berørte parter gis en høringsfrist på 6 uker for å komme med innspill. Eventuelle merknader til sendes RA-postmottak@ra.no innen 16. februar 2026.

I samme periode inviteres berørte fylkeskommuner til individuelle møter med Riksantikvaren for å drøfte forslaget om overføring av forvaltningsansvaret og eventuelle behov for kompetanseoverføring knyttet til pågående saker. Det er også gjennomført egne møter med Forsvarsbygg og Østfold fylkeskommune i forkant av at forslaget om overføring ble sendt ut på høring.

For alle bygninger og anlegg der forvaltningsansvaret skal overføres, vil Riksantikvaren gjennomgå kulturminnedataene som ligger i Askeladden for å rette opp eventuelle feil og registrere endringer.

Dato for overføring av forvaltningsansvaret er 1.mai 2026.

Spørsmål?

Ved spørsmål kan saksbehandler Maria S. Lytomt kontaktes på epost marsal@ra.no eller telefon 98202782

Hilsen

Maria Samudrika Lytomt
Seniorrådgiver

Aase Hogfeldt-Eskevik
seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg:

Vedlegg_Oversikt over berørte fredete eiendommer

Mottakere:

Byantikvaren - Oslo
Forsvarsbygg
Fredrikstad kommune
Halden kommune
Trondheim kommune
Oslo kommune
Kongsberg kommune
Trøndelag fylkeskommune
Larvik kommune
Byantikvaren - Trondheim
Stiftelsen Den gamle krigsskole
Fredriksborg Eiendom
Vestfold fylkeskommune
Buskerud fylkeskommune
Østfold fylkeskommune
VEGETAR AS

Beate Mynte Lærum
THORE A MATHISEN LÆRUM
FREDRIKSTEN FESTNINGSHOTELL EIENDOM AS
HALDEN GOLF SA
MANSBACHS STIFTELSE
FESTNINGSGATA 2 AS
Per Morten Støtzer
Kjersti Haugland
KONGSBERG NÆRINGSPARKUTVIKLING AS
NORSK BERGVERKSMUSEUM STI